

KİTABİYAT

M. Seyfettin Özege, *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu*, İstanbul 1971, her forma 16 s., 250 krs.

M. Seyfettin Özege'nin uzun yıllar arşiv ve kütüphanelerde sürdürdüğü şahsi çalışmaları sonunda meydana getirdiği ve yayınlamakta olduğu *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu* daha önce de tanıtılmış (Özcan Mert, «Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu, İstanbul 1971», *Bibliyografya Kitap Haberleri Bülteni*, c. II, Ankara 1973, nu. 1, s. 1-2; Sami N. Özerdim, «Önemli Bir Eser», *Varlık*, İstanbul 1973, nu. 789, s. 15.) ve bir bibliyografik eserde zikredilmiştir (Filiz Başbuğoğlu - F. Gülser Tuncer - Sema Akıncı - İsmet Baydur, *Cumhuriyet Döneminde Bibliyografyaların Bibliyografyası*, Ankara 1973 Başbakanlık Basımevi, s. 116, 221). Böyle olduğu halde söz konusu eseri, ehemmiyetine binaen yeniden fakat daha geniş ve mukayeseli bir şekilde tanıtmamızın faydalı ve gerekli olduğu kanaatindeyiz.

Söz konusu kataloğu hazırlayan Özege, s. 3-4'te önsöz yerine bazı açıklamalarda bulunmaktadır. Açıklamalardan anlaşıldığına göre katalog gerek yurt içinde ve gerekse yurt dışında Arap harfleriyle basılmış Türkçe kitap ve risaleler ile bir kısım süreli yayımları (gazete ve mecmualar hariç) içine almaktadır. Belirtilen nitelikteki eserlerle ilgili olarak yayınlanmış katalogların az, yetersiz ve kullanışsız olmaları sebebiyle *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu*'nun bu konudaki ihtiyacı geniş ölçüde karşılayacağı ümit edilmektedir.

Gerçek anlamda değerli bir kütüphaneci ve araştırmacı olan Özege'nin katalogunu tanıtmaya girişmeden evvel, eski harflerle basılmış Türkçe kitaplarla alakalı olarak yayınlanmış olan eserler hakkında kısa bilgiler vermek yerinde olur. Bu eserlerden ilki Fehmi Edhem Karatay'ın *İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Basmalar Kataloğu Memleketimizde İlk Türk Matbaasının Kuruluşundan Yeni Harflerin Kabulüne Kadar 1729-1928* (İİC., İstanbul 1956 Osman Yalçın Matbaası, VI s.+1 yp.+1295 s.) adlı kitabıdır. Adı geçen katalogta, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan Arap harfleriyle yurdumuzda basılmış olan Türkçe eserler yanında yabancı ülkelerde yayınlanmış Türk dili ve edebiyatı ile ilgili kitap ve katalogların bibliyografik künyelerine de yer verilmiştir. Bibliyografik künyeleri bulunan kitap, dergi ve gazetelerin sayısı 9 000 civarındadır.

Arap harfleriyle basılmış Türkçe kitaplarla ilgili olarak yayınlanan ikinci eser ise Millî Kütüphane tarafından neşredilmiş olup *Millî Kütüphanede Mev-*

cut Arap Harfli Türkçe Kitapların Muvakkat Kataloğu (II. c., Ankara 1956-1957 Millî Kütüphane Cilt ve Basımevi, 3+377 yp., 1+XXIII+378-774 yp.) adını taşımaktadır. 1729-1928 yılları arasında eski harflerle basılmış olan Türkçe kitaplardan Millî Kütüphane'de bulunmayanların tesbiti ve sistemli bir şekilde sağlanması cihetine gidilmesi, yurdumuzdaki belli başlı kütüphanelerde mevcut söz konusu eserlerin «Toplu Kataloğu»nun meydana getirilmesi ve yukarıda gösterilen tarihler arasında yayımlanan bu tip kitapların «Genel ve Millî Bibliyografyası»nın hazırlanması amacıyla yayımlanmış olan bu katalogun her cildinde tekrar edilenlerin dışında 5 000'den fazla eser adı vardır. Bu katalog genişletilmiş bir şekilde yine Millî Kütüphane tarafından *Millî Kütüphanede Mevcut Arap Harfli Türkçe Kitapların Muvakkat Kataloğu*² (II c., Ankara 1964-1968 Millî Kütüphane Cilt ve Basımevi, 862, 863-1735s.) ikinci defa basılmıştır. Bu yeni baskıda tekrar edilenler dahil olmak üzere 15 000 civarında kitap adı bulunmaktadır. Aynı esere ilâve olarak, Millî Kütüphane Arap Harfli Türkçe Eserler Bölümü, *Millî Kütüphanede Mevcut Arap Harfli Türkçe Kitapların Muvakkat Kataloğu. Ek Fasikül : I A-Z*, (Ankara 1971 Millî Kütüphane Basım ve Ciltevi, 477 s.) adındaki kitabı hazırlamış ve yayımlamıştır. Bu katalogda 4 000 civarında kitabın bibliyografik künyesi verilmiştir. Ancak hemen belirtelim ki ek katalogda tekrar edilen eserler yanında *Millî Kütüphanede Mevcut Arap Harfli Türkçe Kitapların Muvakkat Kataloğu*²'nda bulunan kitaplara da yer verilmiştir. Ek katalogda tekrar edilen kitaplara Cevad Kâzım'ın *Şehid Yolunda. Millî Hatvaların* (Ankara 1340 Vilâyet Matbaası, 112+2 s.) isimli eseri örnek olarak verilebilir (s. 94). Her iki katalogda zikredilen kitaplara misâl olarak da Hasan Cemil [Çambel]'in Ankara'da yayımlanmış olan *Fichte ve Fichte'nin Hitabeleri* (1927 Türk Ocakları Merkez Heyeti Matbaası, 35+1s.) adlı eseri gösterilebilir (*Millî Kütüphanede Mevcut Arap Harfli Türkçe Kitapların Muvakkat Kataloğu*², c. I, s. 356; *Millî Kütüphanede Mevcut Arap Harfli Türkçe Kitapların Muvakkat Kataloğu. Ek Fasikül : I A-Z*, s. 99).

Özege, gazete ve mecmua gibi süreli yayınlara eserinde yer vermemiştir. Bu bakımdan Millî Kütüphane yayınlarından olan *1957 Yılına Kadar Millî Kütüphaneye Girmiş Arap Harfli Türkçe Süreli Yayınlar Kataloğu* (Ankara 1957 Millî Kütüphane Basım ve Ciltevi, 71yp.) ile adı geçen katalogun genişletilmiş ikinci baskısı olan *Eski Harfli Türkçe Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu* (Ankara 1963 Millî Kütüphane Cilt ve Basım Atelyesi, II+374 yp.) hakkında herhangi bir bilgi vermeye lüzum olmasa gerek.

*Millî Kütüphanede Mevcut Arap Harfli Türkçe Kitapların Muvakkat Kataloğu*²'nda 15 000 kadar, *Millî Kütüphanede Mevcut Arap Harfli Türkçe Kitapların Muvakkat Kataloğu Ek Fasikül : A-Z*'de 4 000 civarında ve *Eski Harfli Türkçe Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu*'nda 1874 eser adının mevcudiyeti, bu kataloglarda toplam olarak 21 000 kadar eserin bibliyografik künyesinin bulunduğunu ortaya koymaktadır. Ancak bu kataloglarda, bazan herhangi bir kitabın aynı baskısı birden fazla zikredildiği gibi değişik baskıları da aynı gösterildiği olmuştur. Meselâ yukarıda adları geçen katalogların ilkinde Mehmed Emin [Yurdakul]'un İstanbul'da yayımlanan *Zafer Yolunda* (1334 Matbaa-i Ah-

met İnsan ve Şürekâsı, 96 s. 1 plân) adlı eserinin aynı baskısı iki defa gösterilmiştir (c. II, s. 1703). Yine aynı katalogda Halide Edib [Adivar]ın İstanbul'da yayınlanan *Dağ Çıkan Kurt* adlı eserinin birinci (1338 İkbâl Kütüphanesi, 110 s.) ve ikinci (1926 Halk Kütüphanesi, 240+1 s.) baskıları ayrı ayrı belirtilmiştir (c. I, s. 432). Bu gibi tekrarlar hariç tutulacak olursa Millî Kütüphane yayımları arasında yer alan kataloglardaki eser sayısı 21 000'in altına düşer. Özege'nin katalogunda aynı tekrarlar görülmemektedir. Bu durum, en son çıkan 29. formasında «Gülhane...» kelimesine gelindiği ve 6 400. kitabın bibliyografik künyesinin verildiği *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu*'nun daha fazla kitap adı ihtiva edeceği kanaatini uyandırmaktadır. Çünkü Özege'nin eserinde mevcut bazı kitapların bibliyografik künyeleri, mukayese ettiğimiz öteki kataloglarda yoktur. Misâl olarak Alaybeyzade Münir'in *Bugünkü Vasifemiz* (İstanbul Hilâl Matbaası, 8 s.) adlı eserini göstermek mümkündür (s. 175, nu. 2604).

Bu arada üst taraflarda haklarında bilgiler verilen, Millî Kütüphane'nin yayınladığı kataloglarda 1928'den sonraki yıllarda ve hatta yurt dışında basılmış olan kitapların bibliyografik künyeleri bulunmadığı halde, Özege'nin eserinde bunlara yer verilmemiştir. Misâl olarak *Abdülvakîd Gözeoğlu'dan Hoyrat ve Besteler* (Kerkük 1385=1966 Belediye Basımevi, III s.) adlı eser verilebilir (s. 10, nu. 23).

Bütün bunlar yanında *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu*'ndaki bazı küçük eksiklikleri belirtmek yerinde olur. Bu eksikliklere birer misâl olarak harf inkişâbından önce yayınlanmış olan Şehbenderzade Filibeli Ahmet Hilmi'nin *Batınlar ve Bugünkü Âlem-i İslâm* ile Osman Mazlum'un *Gönlümün Defterinden* (der. İsmail Serttürkmen, 1967 Şimâl Basımevi, 97 s.) adlı eserlerini göstermek mümkündür. Ancak bu gibi noksanların varlığı Özege'nin hazırladığı kataloğa bir gölge düşürmese gerek. Millî Kütüphane'nin en az 17 yıldan beri geniş imkânlarla sürdürdüğü ekip çalışmaları sonunda hâlâ bir toplu katalogun ortaya konmamış olmasına ve aynı çalışmaların mahsulü olan yukarıdaki paragraflarda kısaca tanıtılan ve kıyaslanan muvakkat kataloglarda da kısaca tanıtılan ve kıyaslanan muvakkat kataloglarda da benzeri eksikliklerin fazlasıyla bulunmasına karşılık, bunlardan çok daha muhtevah, düzenli ve kullanışlı olan Özege'nin eserinin şahsî ve amatör bir faaliyetin ürünü olduğunu hatırlamak yerinde olur.

Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu, üç bölüm üzerine hazırlanmıştır. İlk bölümde alfabetik olarak kitap adları ve künyeleri yer almaktadır. Daha sonra yayımlanacak olan ikinci bölüm, alfabetik olarak yazar ve çevirenlerin ad dizinine ayrılmıştır. Bu dizinde adı geçen kimselerin hal tercümeleri bulunacaktır. Son bölüm ise Dewey onlu sistemine göre hazırlanmış ve yayımlanacak olan konu dizinidir.

Özege'nin katalogunda kullanılan kısaltma ve işaretlerin gösterilmesi ve açıklanmasından (s. 5) sonra başlayan (s. 9) ilk bölümde bulunan kitap künyelerinde ilkin kitap adları yazılmıştır. Sonra yazarının ve eğer eser yabancı

dilden Türkçe'ye çevrilmişse çevirenin adı gelmektedir. Yazar veya çevirenin adı harf rumuzları ile yahut müstear olarak yazılı ise bunlar önündeki parantezler içinde gerçek isimleri gösterilmiştir. Yine aynı kimselerin daha sonradan almış oldukları soyadları, adları önündeki parantez içine yazılmıştır. Sonra sırayı kitabın basım yeri ve yılı takip etmektedir. Burada basım tarihi hicri olarak gösterilmekteyse de parantez içinde milâdiye çevrilmiş olanı da vardır. 1908'den sonra yayınlanmış olan eserlerin tarihleri ise yanlarında bir işaret bulunmadıkça mâli sene olarak kabul edilmiştir. Künyesi gösterilen eser, taş basması ise bu husus sayfa kaydından sonra belirtilmiştir. Daha sonra var olması halinde plâns ve levhalar belirtilmekte ve kitap boylarına geçilmektedir. Kitap boyları iki tane olarak gösterilmiştir. Bunların ilki kitabın dış ölçülerinin, ikincisi ise sayfa numaraları dahil yazı kısımlarının boylarıdır. Kitap boylarından sonra mevcut olması halinde resim ile haritalar ve varsa neşreden kimse veya kurumun adı gösterilmektedir. En son olarak kitabın *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu*'ndaki sıra numarası verilmiştir.

Özege'nin kataloğu halen süreli olarak forma birer forma halinde yayınlanmaktadır. 1971 yılında 1-7., 1972'de 8-21. formları yayınlanan, 1973'te çıkan 27. forma ile F harfinin ve I. cildin sonuna geline, *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu*'nun bir an önce tamamlanmasını dileriz. Bunun yanında mütevazî imkânlarıyla dikkatli, uzun ve yorucu arşiv ve kütüphaneye çalışmalarını sonucu kitapseverlere, Türk ilim dünyası ve kütüphanesine pek çok değerli bu kataloğu kazandırmakta olan sayın Özege'yi gönülden kutlamak isteriz.

Özcan Mert

Georg Oğulukyan'ın Rusnâmesi 1806 - 1810 isyanları, III. Selim, IV. Mustafa, II. Mahmud ve Alemdar Mustafa Paşa, Tercüme ve Notlar, Hrand D. Andreasyan, İstanbul 1972, VIII + 64 s. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Nr. 1702, Fiyatı : 8 TL.

Tarihimizde Nizâm-ı Cedîd adıyla anılan ıslahat teşebbüslerine karşı girişilen, bir süre için bu teşebbüsleri durduran ve III. Selim'in tahttan indirilmesine ve hattâ katline yol açan hâdiseler (Kabakçı Mustafa isyanı ve Alemdar Mustafa Paşa vak'ası) hakkında, kaynak eserlerin neşri çalışmaları gittikçe artan bir ilgi ve hız kazanmış bulunmaktadır. Çok kıymetli hocamız sayın İsmail Hakkı Uzunçarsılı'nın *Kabakçı Mustafa Paşa İsyanına dair yazılmış bir tarihçe* (Belleten, VI, Sayı, 23-24, Ankara 1942, s. 253-261) adlı makalesi ve onu takip eden *Georg Oğulukyan'ın Rusnâmesi ve Yayla İmâmı Risâlesi* (Tarih Enstitüsü Dergisi, Sayı 3, İstanbul 1973, s. 213-272, nşr. Fahri Ç. Derin. Ayrıca *Tüfekçi-başı Ârif Efendi Tarihçesi* ile *Sultan Selim-i sâlis'in hal'ine dair Risâle* adlı eserler de tarafımızdan neşre hazırlanmıştır) bu arada zikredilebilir.